

УДК 378.14:373.1

A COMPETENT APPROACH TO FORMING THE PEDAGOGICAL SKILLS OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER**КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Malysheva L /Малишева Л.С.

Ph.D. ped..science /канд. пед..наук

Zabolotenko O./Заболотенко О.

teacher /викладач

*Municipal Institution «Uman Taras Shevchenko Professional College of Education and Humanities of Cherkasy Regional Council»**КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»*

Анотація. У статті проведено теоретичний аналіз структури педагогічних здібностей. Розкрито зміст поняття здібності особистості та особливості професійних здібностей педагога. Проаналізовано різні класифікації щодо структури та видів педагогічних здібностей майбутніх вчителів початкових класів. Визначено та проаналізовано зміст поняття професійні, педагогічні здібності. Наведено класифікації педагогічних здібностей у компетентнісному підході до формування професійних здібностей вчителя початкових класів.

Ключові слова: здібності, педагогічні здібності, класифікація педагогічних здібностей, компетентнісний підхід, майбутніх вчителів початкових класів.

Вступ.

Інтеграція України у світове товариство потребують створення системи освіти, спрямованої на формування освіченої, творчої особистості, забезпечення умов для розкриття її здібностей, задоволення освітніх потреб.

Основний текст.

Проблема формування особистості майбутнього вчителя, його професійних здібностей є ключовим питанням сучасної освітньої політики закладів вищої освіти. Важливу роль у цьому відіграє професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи.

Майбутній вчитель початкових класів:

- забезпечує моральне становлення особистості дитини;
- сприяє розвитку здібностей молодших школярів;
- формує бажання й уміння вчитися;
- створює умови для опанування загальнонавчальними вміннями і навичками;
- організовує самовираження учнів у різних видах діяльності;
- розвиває ініціативу, уяву, фантазію, творче мислення учнів тощо.

Педагогічні здібності, як основа професійної придатності, майстерності педагога були предметом розгляду у працях К. Ушинського, Ф. Гоноболіна, Н. Кузьміної та ін..

Майбутній вчитель початкових класів формує особистісні якості: здатність активізувати учнів, передавати заряд власної енергії, знати індивідуально-типологічних особливості учнів, розуміти психологію вчинків

учнів і правильно на неї реагувати, критичність, педагогічний такт, загальний рівень розвитку кмітливості і розумових здібностей, ініціативність, вимогливість до себе та інших людей, схильність до організаторської діяльності, практичність, самостійність, спостережливість, самовладання, комунікабельність, наполегливість, активність, працездатність, організованість тощо [2].

Під *педагогічними здібностями* особистості майбутнього вчителя початкових класів розуміємо умови успішного виконання педагогічної діяльності:

- здібність передати учням знання у короткій і цікавій формі;
- здатність розуміти учнів, що ґрунтуються на спостережливості;
- самостійний і творчий склад мислення;
- винахідливість;
- організаторські здібності [2].

Ф. Гоноболін до *структури педагогічних здібностей* відносив:

- здатність робити навчальний матеріал доступним для учнів;
- розуміння вчителем учня:
- творчість у роботі;
- педагогічно-вольовий вплив на дітей;
- здатність організувати дитячий колектив;
- інтерес до дітей;
- змістовність і яскравість мови;
- образність і переконливість мови;
- педагогічний такт;
- здатність пов'язувати навчальний матеріал із життям;
- спостережливість;
- педагогічна вимогливість [3].

Сучасні тенденції розвитку вищої освіти, підвищення вимог до професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя початкових класів посилили потребу у формуванні творчої індивідуальності педагога, розвитку індивідуального стилю професійної діяльності, реалізації його здібностей.

Здібності майбутнього вчителя початкових класів:

- індивідуально-психологічні особливості особистості;
- суб'єктивні умови успішного здійснення певного виду діяльності;
- проявляються у процесі оволодіння діяльністю;
- швидко і ґрунтовно, легко і міцно засвоювати способи організації та здійснення;
- пов'язані із загальною спрямованістю особистості, з мірою стійкості схильностей людини до певної діяльності;
- виявляються в усіх сферах діяльності педагога.

Здібності поділяються на певні види за змістом і характером діяльності – загальні та спеціальні:

– *загальні здібності* майбутнього вчителя початкових класів відповідають видам діяльності і виявляються у навчанні, праці, грі, спілкуванні тощо;

– *спеціальні здібності* – це психологічні особливості майбутнього вчителя початкових класів, що забезпечують успішне виконання музичної, сценічної, літературної, педагогічної діяльності тощо [2].

Загальні та спеціальні здібності взаємопов'язані і доповнюють одні одних. Провідну роль у розвитку здібностей відіграють умови життя, навчання майбутніх вчителів початкових класів, їх освіта та виховання, педагогічна діяльність.

Педагогічна діяльність – це особливий вид соціальної діяльності, що передбачає передавання від старших поколінь до молодших накопичених людством культури і досвіду, створення умов для їхнього особистісного розвитку і підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві [3].

Педагогічна діяльність:

- належить до групи професій «людина – людина» і полягає у взаємодії між людьми. Тому важливою є здатність встановлювати та підтримувати контакт з іншими людьми, розуміти їх, подумки ставити себе на їхнє місце, швидко зрозуміти наміри, думки, настрої інших, а також витримка, терплячість, тактовність, відчуття міри, обізнаність, професіоналізм тощо;
- сукупність якостей особистості, що відповідає вимогам педагогічно обґрунтованої діяльності для її засвоєння;
- багатофункціональна, з різноманітними складниками, наявністю сформованості здібностей.

Дослідники виокремлюють провідні узагальнені функціональні характеристики педагогічної діяльності і визначають відповідно до них педагогічні здібності.

О.Щербаків визначає систему індивідуально-психологічних властивостей, які забезпечують успішність та ефективність педагогічної діяльності майбутнього вчителя початкових класів:

- пізнавальний інтерес;
- любов до дітей і потребу працювати з ними;
- тактовність, витримка, самовладання;
- самостійність;
- діловитість у розв'язанні життєво важливих завдань;
- адекватність сприйняття дитини;
- прогнозування особистості дитини;
- визначення умов і засобів всебічного розвитку особистості учня;
- практичні навички та уміння: загально-педагогічні, загально-трудова, комунікативні;
- самоосвіта.

Педагогічні здібності – це сукупність індивідуально-психологічних особливостей особистості, які сприяють успішності педагогічної діяльності: комунікативні, перцептивні здібності, динамізм особистості, емоційна стійкість, оптимістичне прогнозування тощо.

Педагогічні здібності реалізуються на перцептивно-рефлексивному і проєктивному рівнях. Перцептивно-рефлексивний рівень педагогічних

здібностей охоплює види чутливості, пов'язане з емпатією, чуття міри або такту і почуття долученості до життя учнів. Ці вияви чутливості є основою педагогічної інтуїції.

Проективний рівень педагогічних здібностей виявляється у створенні нових продуктивних способів розвитку, навчання та виховання, охоплює гностичні, проєктивні, конструктивні, комунікативні й організаторські здібності тощо [2].

Н. Кузьміна зазначає, що педагогічні здібності – це індивідуальні стійкі властивості особистості, що полягають у специфічній чутливості до учнів, засобів, умов педагогічної праці і створенні продуктивних моделей формування шуканих якостей в особистості вихованця.

Автор доводить, що це визначення педагогічних здібностей стосується всіх педагогів, незалежно від педагогічної системи, у якій здійснюється виховання, від предмета, який педагог викладає, а також від виду трудової або професійної діяльності.

Н. Кузьміна розглядає педагогічні здібності як найважливіший чинник розвитку і формування здібностей учнів і виділяє такі ознаки здібностей, як специфічна чутливість до об'єкта, засобів і умов педагогічної праці та специфічна чутливість до створення продуктивних моделей формування шуканих якостей в особистості учня.

Структура педагогічних здібностей у концепції Н.Кузьміної є відображенням функціональних компонентів педагогічної діяльності:

- гностичні здібності;
- проєктувальні здібності;
- конструктивні здібності;
- комунікативні здібності;
- організаторські здібності.

За рівнем результативності діяльності можна судити про рівень здібностей [3].

Конструктивною є класифікація педагогічних здібностей В. Крутецького: дидактичні, академічні у відповідній галузі наук, перцептивні, мовленнєві, організаторські, авторитарні, комунікативні, педагогічна уява, здатність до розподілу уваги.

В.Сластьонін розробив класифікацію особистісних і професійно-педагогічних якостей педагога залежно від спрямованості його особистості: ідеологічна спрямованість, професійно-педагогічна спрямованість, пізнавальна спрямованість, інтелектуальна активність, почуття нового [2].

М.Амінов відзначає, що в основі виділення педагогічних здібностей лежать два види успішності: індивідуальна успішність – досягнення особистістю стосовно самої себе у часі та соціальна успішність – досягнення однієї особистості стосовно досягнень інших – конкурентоспроможність.

До індивідуальних здібностей автор відносить спосіб досягнення успіху – інструментальні здібності: загальні та спеціальні. До соціальних здібностей входить здатність до опору і розвитку синдрому емоційного вигорання [2].

Сучасними педагогами і психологами (М.Савчин, Н.Волкова) представлена класифікація педагогічних здібностей: дидактичні, академічні, гностичні, конструктивні, перцептивні, мовні, комунікативні, експресивні, організаторські, сугестивні, прогностичні, педагогічна рефлексія, педагогічна спостережливність.

Висновки.

На основі теоретичного аналізу класифікації педагогічних здібностей можна зробити висновки:

- ✓ немає однаковості щодо поняття «педагогічні здібності»;
- ✓ класифікують педагогічні здібності за різними ознаками; сутність і кількість складників у класифікації доповнюється або змінюється;
- ✓ найбільш поширеними є класифікації педагогічних здібностей на основі умови ефективності педагогічної діяльності (М. Левітов, Ф. Гоноболін, В. Крутецький та ін.); чутливості до різних компонентів педагогічної діяльності (Н.Кузьміна та ін.); результату дії, яка співвідноситься із психофізіологічними особливостями психічних функцій і станів (М. Амінов та ін.).

Література:

1. Галузінська М.І. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до впровадження креативних технологій навчання. Монографія./М.І.Галузінська. Умань: «Візаві»,2020. 196 с.

2. Фіцула М.М. Вступ до педагогічної професії. Тернопіль: Навчальна книга Богдан, 2003.136 с.

Literature:

1. Galuzinska M.I. Theory and practice of training future teachers for the implementation of creative learning technologies. Monograph./M.I. Galuzinska. Uman: "Vizavi", 2020. 196 p.

2. Fitsula M.M. Introduction to the teaching profession. Ternopil: Educational book Bohdan, 2003.136 p.

***Abstract.** The article analyzes the structure of pedagogical abilities, reveals the content of the concept of personality abilities and features of professional abilities of teachers. Different classifications of the structure and types of pedagogical abilities of primary school teachers are analyzed. The content of the concept of professional and pedagogical abilities is determined and analyzed. Classifications of pedagogical abilities in the context of formation of professional abilities of the teacher of initial classes are resulted.*

***Key words:** abilities, pedagogical abilities, classification of pedagogical abilities, pedagogical activity of a primary school teacher.*